

Nr 126

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

(5:e avd.)

I propositionen nr 142 har Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över civilärenden för den 7 april 1961, föreslagit riksdagen att 1) godkänna de i statsrådsprotokollet redovisade överenskommelserna den 6 april 1961 angående vissa lönegradsändringar m. m. samt den 27 mars 1961 angående anställningsvillkoren för sjukhusläkare m. fl. i vad överenskommelsen avser statsverket; 2) godkänna övriga i statsrådsprotokollet berörda förslag av beskaffenhet att böra prövas av riksdagen; 3) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga av förslagen betingade ändringar i vederbörliga personalförteckningar; 4) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga av förslagen betingade ändringar i med stöd av riksdagens beslut utfärdade avlöningsförfattningar; 5) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga i övrigt erforderliga åtgärder för förslagets genomförande ävensom meddela erforderliga övergångsbestämmelser; 6) bemyndiga Kungl. Maj:t att för budgetåret 1961/62 i enlighet med vad som i statsrådsprotokollet anförts medge överskridanden av maximerade anslag och anslagsposter; 7) till Täckning av beräknade merkostnader för löner m. m. å riksstaten för budgetåret 1961/62 under tolfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 19 500 000 kronor; 8) till Täckning av beräknade merkostnader för löner m. m. å riksstaten för budgetåret 1961/62 under fjärde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 5 500 000 kronor.

I propositionen redovisas en den 6 april 1961 — under förbehåll för Kungl. Maj:ts och riksdagens godkännande — med statstjänstemännens huvudorganisationer träffad överenskommelse om vissa lönegradsändringar m. m.

Vidare redovisas i propositionen en den 27 mars 1961 — under förbehåll för Kungl. Maj:ts och riksdagens godkännande — med Sveriges läkarförbund träffad överenskommelse angående anställningsvillkoren för sjukhusläkare m. fl.

För nästkommande budgetår äskas särskilda anslag till täckning av beräknade merkostnader för löner m. m. till följd av de sålunda träffade överenskommelserna.

I statsrådsprotokollet redovisas de olika förslagen under följande avsnitt, till vilka utskottet får hänvisa, nämligen *lönegradsändringar m. m.* (s. 3—8), *förslag rörande vissa avlöningsförmåner m. m.* (s. 8—13), *vissa särskilda frågor* (s. 13—16) samt *förslagens genomförande m. m.* (s. 17 o. 18).

I samband med propositionen har utskottet till behandling förehåft två i anledning av densamma väckta likalydande motioner, den ena inom första kammaren av herr *Torsten Andersson m. fl.* (I: 663) och den andra inom andra kammaren av herr *Gustafsson* i Kårby (II: 794), i vilka motioner hemställts att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 142 måtte besluta, att de från Ae 13 till Ae 19 till uppflyttning föreslagna 30 befattningarna för mätningstekniker må hänföras till distriktsorganisation såväl som specialorganisation i enlighet med vad i motionerna anförts.

I fråga om motiveringen till berörda yrkande får utskottet hänvisa till motionen I: 663.

I förevarande sammanhang har utskottet till behandling förehåft jämväl följande vid riksdagens början väckta motioner, nämligen

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Sundin* (I: 250) och den andra inom andra kammaren av herr *Fälldin* (II: 360), i vilka motioner hemställts att riksdagen måtte uttala, att löneklyftan mellan högre och lägre befattningshavare i statlig tjänst bör minskas, så att en ur social synpunkt mera rättvis inkomstfördelning mellan dessa grupper åstadkommes;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Sundin* (I: 223) och den andra inom andra kammaren av herrarna *Fälldin* och *Boo* (II: 293), i vilka motioner hemställts att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att frågan om yrkeslärares inplacering i det statliga lönesystemet utreds i enlighet med vad i motionerna anförts;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Edström* och fröken *Nordström* (I: 248) och den andra inom andra kammaren av herr *Carlsson* i Huskvarna *m. fl.* (II: 359), i vilka motioner hemställts att riksdagen måtte besluta i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att pensionsåldrarna för den militära och civilmilitära personalen görs till föremål för utredning;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Sundin* (I: 456) och den andra inom andra kammaren av herr *Börjesson* i Falköping (II: 529), i vilka motioner hemställts att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om särskild översyn av gällande traktamentsbestämmelser för statens tjänstemän samt av de militära ämbetsverkens tillämpning av dessa föreskrifter.

I fråga om motiveringen för berörda yrkanden får utskottet hänvisa till motionerna I: 250, I: 223, I: 248 och II: 529.

Över de berörda motionerna I: 456 och II: 529 har utskottet i vederbörlig ordning inhämtat yttranden från *försvarets civilförvaltning* och *statskontoret*.

Försvarets civilförvaltning har — efter ett bemötande av vissa av motionärerna gjorda uttalanden m. m. — anfört följande.

Vad angår den särskilda frågan om de militära ämbetsverkens tillämpning av gällande traktamentsbestämmelser bör framhållas, att civilförvaltningen för försvarets vidkommande med stöd av härom i allmänna rese-reglementet m. fl. författningar meddelad befogenhet tid efter annan utfärdar anvisningar och föreskrifter rörande tillämpningen av olika bestämmelser, allt i syfte att söka åstadkomma enhetlig tillämpning av desamma inom försvarets olika grenar. Framförallt är att märka den handbok med sammanställning av bestämmelser rörande reseersättning m. m. (SamRes), som civilförvaltningen lät utarbeta i anslutning till 1953 års reseförfattningsreform och som sedan successivt kompletterats genom ändringstryck. Det må anmärkas, att denna handbok rönt stort intresse även bland myndigheter utom försvaret. Sålunda tillhandahåller ämbetsverket densamma åt i varje fall ett 30-tal dylika myndigheter och institutioner.

Ytterligare må framhållas, att civilförvaltningen till ledning för myndigheternas prövning av hithörande ärenden ombesörjer utgivande cirka 4 gånger om året av en särskild prejudikatsamling, som innefattar civilförvaltningens avgörande av besvär- och anmärkningsmål, svar på förfrågningar etc.

Dessa olika åtgärder ha visat sig främja en enhetlig tillämpning av gällande traktamentsbestämmelser. Civilförvaltningen har för egen del ej den uppfattningen, att någon särskild översyn av de militära ämbetsverkens tillämpning av desamma skulle vara påkallad för närvarande.

Statskontoret har anfört följande.

Det ligger i sakens natur, att det för statsmakterna måste framstå som angeläget, att bestämmelserna om traktamenten för statens tjänstemän bli utformade så klart och otvetydigt som möjligt, och att tillämpningen av bestämmelserna övervakas. I första hand torde det ankomma på vederbörande kamerala revisionsmyndigheter att i sin verksamhet aktge på myndigheternas tolkning och tillämpning av bestämmelserna. Uppmärksammas må också, att försvarets civilförvaltning för att åstadkomma en enhetlig praxis inom försvaret, successivt utfärdar anvisningar och föreskrifter rörande olika bestämmelser och även utger en prejudikatsamling över civilförvaltningens beslut i besvär- och anmärkningsmål m. m.

Av de i motionerna berörda frågorna avser hemställda bestämmelserna om traktamenten, till synes främst tjänstgöringstraktamenten inom försvaret. Dessa bestämmelser stå i nära samband med avlösningsförfattningarna, vilka för närvarande äro föremål för översyn av löneförfattningsberedningen. I avvaktan på resultatet av beredningens arbete synas därför för närvarande åtgärder knappast böra vidtagas i det av motionärerna åsyftade ämnet. Det må för övrigt nämnas, att redan 1958 års riksdag hemställt om en översyn av allmänna rese-reglementet, vilken dock borde anstå intill dess löneförfattningsberedningens arbete framlagts.

Utskottet. I anslutning till det förfaringssätt som under senare år tillämpats har i den förevarande propositionen framlagts förslag angående lönegradsändringar för statsanställda m. fl. samt angående vissa avlöningsförmåner m. m. Förslagen grundar sig — med särskilda undantag — på förhandlingsöverenskommelser som under förbehåll för Kungl. Maj:ts och riksdagens godkännande träffats med vederbörande personalorganisationer. Kostnadsökningen för statsverket vid ett genomförande av förslagen om lönegradsändringar samt om ändring av vissa avlöningsförmåner (bortsett från traktamentshöjningar) har för nästa budgetår uppskattats till i runt tal 35 miljoner kronor, varav ca 10 miljoner kronor hänför sig till de affärsdrivande verken samt 25 miljoner kronor till statsförvaltningen i övrigt och statsunderstödd verksamhet. Till täckning av beräknade merkostnader för löner m. m. äskas för budgetåret 1961/62 under fjärde huvudtiteln ett förslagsanslag av 5 500 000 kronor och under tolfte huvudtiteln ett motsvarande anslag av 19 500 000 kronor.

Den i propositionen under rubriken *lönegradsändringar m. m.* omnämnda förhandlingsöverenskommelsen innebär lönegradsuppflyttning för sammanlagt drygt 17 000 tjänster, varjämte enligt uppgift berörs ca 5 000 tjänster för viss ekonomi- och sjukvårdspersonal i lägre grader. Förslaget har i denna del ansetts inte böra föranleda någon erinran från utskottets sida. Liksom vid tidigare liknande tillfällen vill utskottet framhålla, att i fall då framlagda lönegradsförslag sammanhänger med organisatoriska förändringar utskottets ställningstagande till lönegradsförslagen sker under förbehåll för riksdagens godkännande av organisationsändringarna, i den mån så erfordras och ej redan skett.

Beträffande det i de likalydande motionerna I: 663 och II: 794 framställda yrkandet grundar sig detsamma på att 30 tjänster som mätningstekniker i A 13 inom lantmäteristaten, vilka i propositionen föreslås uppflyttade till ingenjörstjänster i A 19, där angivits skola förbehållas specialorganisationerna. I motionerna yrkas att riksdagen måtte besluta, att ifrågavarande tjänster må hänföras till distriktsorganisation såväl som till specialorganisation. Såvitt utskottet kan finna bör den i propositionen föreslagna förändringen av berörda tjänster från mätningsteknikertjänster till för specialorganisationerna särskilt avsedda ingenjörstjänster ses som ett uttryck för uppfattningen att dessa tjänster är av mera kvalificerat slag än övriga hithörande tjänster. Ett bifall till motionsyrkandet skulle innebära avsteg från denna uppfattning. Utskottet finner sig inte böra tillstyrka detsamma. Utskottet vill emellertid i anledning av vad i motionerna anförts påpeka, att — såsom av propositionen framgår — förste mätningsteknikertjänsterna i A 17 avses skola i fortsättningen inte längre vara förbehållna specialorganisationerna utan kunna disponeras även inom distriktsorganisationen.

Enligt vad som framgår av statsrådsprotokollet har vid förhandlingarna enighet nåtts om vissa ändringar i fråga om pensioneringsperioder och pen-

sionsåldrar. Det ankommer på Kungl. Maj:t att i denna del sätta uppgörelsen i kraft.

I anslutning till det nu behandlade avsnittet av förevarande proposition får utskottet uttala sig beträffande förenämnda, vid riksdagens början väckta motioner.

I de likalydande motionerna I: 250 och II: 360 har hemställts, att riksdagen måtte uttala att löneklyftan mellan högre och lägre befattningshavare i statlig tjänst bör minskas, så att en ur social synpunkt mera rättvis inkomstfördelning mellan dessa grupper åstadkommes. I anledning av detta yrkande vill utskottet till en början understryka att — vilket även påpekas i motionerna — det ifrågavarande problemet berör även andra arbetsområden än det statliga, exempelvis den kommunala förvaltningen. Vidare vill utskottet framhålla att lönevillkoren för de statsanställda utgör resultatet av förhandlingar mellan de anställdas organisationer och staten — en ordning som motionärerna uttryckligen förklarar sig anse böra bibehållas i fortsättningen. Avsikten med motionsyrkandet anges i anslutning härtill vara att riksdagen skulle inför kommande förhandlingar göra ett principuttalande angående utjämning av inkomstklyftan. Med avseende härå vill utskottet erinra om att utskottet för egen del hittills iakttagit stor försiktighet i fråga om att genom särskilda uttalanden eller rekommendationer binda kommande löneförhandlingar i det ena eller andra avseendet. Då utskottet inte finner skäl frångå denna regel i anledning av förevarande motionsyrkande kan utskottet inte tillstyrka detsamma.

Vidare hemställs i de likalydande motionerna I: 223 och II: 293 att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att frågan om yrkeslära-
nas inplacering i det statliga lönesystemet utreds. Ehuru det inte direkt utsagts torde ifrågavarande yrkande avse yrkeslära-
na vid de centrala verkstadsskolorna, för vilka f. n. särskilda avlöningsbestämmelser gäller. Enligt vad utskottet erfarit kan den i motionerna omnämnda yrkeslära-
beredningen väntas komma att ta upp den väckta frågan till prövning. Vid sådan förhållande bör ifrågavarande motionsyrkande inte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Yrkandet i de likalydande motionerna I: 248 och II: 359 avser, att riksdagen skulle hos Kungl. Maj:t hemställa att pensionsåldrarna för den militära och civilmilitära personalen görs till föremål för utredning. Med avseende å denna fråga vill utskottet erinra om att genom beslut av 1951 års riksdag ändrade bestämmelser genomförts rörande avgångsåldern för civila anställningshavare i statens tjänst, medan någon motsvarande åtgärd inte vidtagits beträffande militär och civilmilitär personal. I proposition 1958: 157 framlades förslag till nya pensionsbestämmelser för statsanställda m. fl., vilka trätt i kraft den 1 juli 1959. Till grund för de nya bestämmelserna ligger förhandlingsöverenskommelser med vederbörande personalorganisationer. Härvid har förutsatts att nuvarande system med pen-

sioneringsperioder för civila samt pensionsåldrar för militära och civilmilitära anställningshavare skall bibehållas, likaså principerna för inplaceringen i detta system. Jämligt statens allmänna tjänstepensionsreglemente ankommer det på Kungl. Maj:t att bestämma pensioneringsperiod resp. pensionsålder i olika fall. Såsom resultat av centrala uppgörelser i ämnet har Kungl. Maj:t den 15 januari 1960 utfärdat föreskrifter i fråga om pensioneringsperioder och pensionsåldrar för i tjänstepensionsreglementet avsedda anställningar. Därefter har åtskilliga ändringar härutinnan vidtagits i samband med såväl 1960 som 1961 års löneförhandlingar. Det anförda visar att spørsmålet om avgångsåldern för statliga anställningshavare av skilda slag numera ägnas uppmärksamhet i förhandlingsväg.

Utskottet har vid sin prövning av det i motionerna framställda yrkandet inte funnit tillräckliga skäl föreligga för ett tillstyrkande av detsamma. Det torde kunna förutsättas att, därest ändring i nuvarande bestämmelser rörande avgångsåldern för militär och civilmilitär personal skulle befinnas påkallad, frågan härom kommer att tas upp i vederbörligt sammanhang. Det må emellertid framhållas att det ifrågavarande problemet är av tämligen invecklad beskaffenhet och delvis erbjuder aspekter av organisatorisk natur, bl. a. sammanhängande med det mest ändamålsenliga utnyttjandet av äldre personal som anses inte längre böra tas i anspråk för trupptjänst. I sistnämnda hänseende kan även framhållas eventuella möjligheter att överföra personal till andra områden av statsförvaltningen än försvaret.

Beträffande därefter det i förevarande proposition ingående avsnittet *förslag rörande vissa avlöningsförmåner m. m.* har vad däri anförts inte givit utskottet anledning till särskilt uttalande. I anslutning till förslaget om höjning av gällande traktamentsbelopp vill utskottet yttra sig angående de vid riksdagens början väckta motionerna I: 456 och II: 529. I dessa hemställes att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om särskild översyn av gällande traktamentsbestämmelser för statens tjänstemän samt av de militära ämbetsverkens tillämpning av dessa föreskrifter.

Vad först angår frågan om översyn av gällande traktamentsbestämmelser får utskottet erinra om att de grundläggande föreskrifterna om traktamente återfinns i allmänna resereglementet med tilläggsbestämmelser. Utskottet har i sitt av riksdagen godkända utlåtande 1958: B 45 i princip anslutit sig till ett av 1957 års statsrevisorer framställt önskemål om en översyn av resereglementet m. m. Utskottet har emellertid därvid uttalat, att med den ifrågavarande översynen borde anstå intill dess resultatet av löneförordningsberedningens pågående arbete framlagts. Då utskottet inte finner anledning till ändrat ståndpunktstagande avstyrker utskottet motionsyrkandet såvitt nu är i fråga.

Beträffande därefter yrkandet om översyn av de militära ämbetsverkens tillämpning av traktamentsbestämmelserna vill utskottet anföra, att det synes utskottet icke motiverat att grunda ett generellt yrkande av denna

innebörd på vissa i motionerna åberopade särskilda fall då traktamente obehörigen uppburits. Det må f. ö. erinras om att det ena fallet medfört fällande dom för tjänstefel och att det andra fallet föranlett revisionsanmärkning. Med avseende på den väckta frågan i och för sig framgår av försvarets civilförvaltnings i ärendet avgivna remissyttrande, att ämbetsverket successivt utfärdar föreskrifter och anvisningar och bl. a. låtit utarbeta en handbok med sammanställning av bestämmelser rörande reseersättning m. m.; verket ombesörjer även utgivandet av en särskild prejudikatsamling rörande besvär- och anmärkningsmål m. m. Enligt vad civilförvaltningen anfört har dessa olika åtgärder visat sig främja en enhetlig tillämpning av gällande traktamentsbestämmelser. Utskottet har för egen del kommit till den uppfattningen, att vad i motionerna anförts inte kan anses utgöra tillräckligt skäl för att riksdagen skulle begära en särskild översyn av de militära ämbetsverkens tillämpning av traktamentsbestämmelserna. I enlighet härmed avstyrker utskottet motionsyrkandet jämväl i förevarande del.

Med avseende på avsnittet *vissa särskilda frågor* vill utskottet anföra, att vad däri föreslagits inte givit utskottet anledning till annat uttalande än att den förändring av tjänstebenämningen till överingenjör, som föreslagits för vissa byråchefs- eller rådstjänster i samband med lönegradsupplyftning från B 1 till B 3, synes böra iakttas även beträffande elektriska byrån inom kommerskollegium.

Vad slutligen angår avsnittet *förslagets genomförande m. m.* tillstyrker utskottet vad därutinnan förordats.

Under åberopande av det anförda hemställer utskottet,

A. att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 663 och II: 794,

1) godkänna de i statsrådsprotokollet över civilärenden för den 7 april 1961 redovisade överenskommelserna den 6 april 1961 angående vissa lönegradsändringar m. m. samt den 27 mars 1961 angående anställningsvillkoren för sjukhusläkare m. fl. i vad överenskommelsen avser statsverket;

2) godkänna övriga i statsrådsprotokollet berörda förslag av beskaffenhet att böra prövas av riksdagen;

3) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga av förslagen bemyndigade ändringar i vederbörliga personalförteckningar;

4) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga av förslagen bemyndigade ändringar i med stöd av riksdagens beslut utfärdade avlöningsförfattningar;

5) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga i övrigt erforderliga åtgärder för förslagets genomförande ävensom meddela erforderliga övergångsbestämmelser;

6) bemyndiga Kungl. Maj:t att för budgetåret 1961/62 i enlighet med vad som i statsrådsprotokollet anförts medge överskridanden av maximerade anslag och anslagsposter;

7) till *Täckning av beräknade merkostnader för löner m. m.* för budgetåret 1961/62 under tolfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 19 500 000 kronor;

8) till *Täckning av beräknade merkostnader för löner m. m.* för budgetåret 1961/62 under fjärde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 5 500 000 kronor;

B. att motionerna I: 250 och II: 360 icke må av riksdagen bifallas;

C. att motionerna I: 223 och II: 293 icke må föranleda någon riksdagens åtgärd;

D. att motionerna I: 248 och II: 359 icke må föranleda någon riksdagens åtgärd;

E. att motionerna I: 456 och II: 529 icke må föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 16 maj 1961

På statsutskottets vägnar:

ERNST V. STAXÄNG

Närvarande: se under utlåtandet nr 127.

Reservation

av herrar *Sundin* och *Eliasson* i Sundborn, vilka ansett

dels att det stycke i utskottets yttrande på s. 5, som börjar med »I de» och slutar med »tillstyrka detsamma», bort ha följande lydelse:

»I de likalydande motionerna I: 250 och II: 360 har hemställts, att riksdagen måtte uttala att löneklyftan mellan högre och lägre befattningshavare i statlig tjänst bör minskas, så att en ur social synpunkt mera rättvis inkomstfördelning mellan dessa grupper åstadkommes. Enligt utskottets mening är de i motionerna anförda förhållandena av den beskaffenhet att de bör ingå i övervägandena i samband med de lönesättningar varom här är fråga.»

dels ock att utskottets hemställan under B. bort ha följande lydelse.

»B. att riksdagen må, i anledning av motionerna I: 250 och II: 360, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anført;»